

ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄС: ГОРИЗОНТИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Досліджуються моделі фінансування вищої освіти в ЄС, а також інтеграція та адаптація освітнього простору ЄС в Україні.

Ключові слова: Модель, фінансування, вища освіта, ЄС.

Abstract

Models of financing higher education in the EU, as well as the integration and adaptation of the EU educational space in Ukraine, are explored.

Keywords: Model, funding, higher education, EU.

Вступ

Курс на європейську інтеграцію є природним наслідком здобуття Україною незалежності. Його витoki — в історії нашого народу й усвідомленні права жити в демократичній, економічно розвинутій, соціально орієнтованій країні. Його мета — створення шляхом масштабних внутрішніх перетворень умов для входження до спільноти європейських розвинутих країн [1]. В різних країнах ЄС широко застосовуються різноманітні інструменти фінансування ВНЗ. На сьогодні задача України - інтегруватися в ЄС освітній простір, адаптувавши не лише якісно-результативні стандарти, але і саму модель фінансування освіти, зокрема, вищої освіти. Найбільш оптимальним для України на даному етапі середньострокового горизонту може бути модель за критеріями результативності діяльності (performance-based funding). В подальшому рекомендується щорічна DEA аналітика ефективності фінансування, як на рівні країни, так і на рівні окремих ВНЗ .

Результати дослідження

10 років тому, 19 червня 1999 року міністри освіти двадцяти дев'яти держав від імені своїх урядів підписали спільний документ, яким визначили напрями реформування вищої освіти на континенті. Ця подія відбулася в найстарішому європейському університеті – університеті італійського міста Болонья – тож і акт отримав назву “Болонська декларація”. Ним було започатковано кардинальні зміни в розвитку європейської вищої школи. Країни-учасниці узгодили спільні вимоги, критерії та стандарти національних систем вищої освіти і домовилися про створення єдиного європейського освітнього та наукового простору. У межах цього простору мають діяти єдині вимоги до визнання дипломів про освіту, працевлаштування та мобільності громадян, що істотно підвищить конкурентоспроможність європейського ринку праці й освітніх послуг. Україна офіційно приєдналася до Болонського процесу, тобто процесу структурного реформування вищої освіти та приведення її стандартів у відповідність до загальноєвропейських, на зустрічі міністрів освіти 45 країн у норвезькому місті Бергені у травні 2005 року [2]. В умовах непростой фінансової ситуації держава починає шукати шляхи ефективного використання ресурсів. Виходячи з того, що найбільш простим, на думку держав 353 виторців, є урізання витрат бюджету на соціальні статті, наука та освіта поставлені в ситуацію боротьби за державну підтримку або введені в стадію переосмислення фінансової моделі. Спроби зміни моделі фінансування освіти робилися вже неодноразово в історії незалежної України [3]. Однак, як показують реалії, практика таких модернізацій виходила із пост-радянського досвіду, проводилася експертами того періоду, і, в жодному разі, не базувалася на провідному світовому досвіді. Після Революції Гідності в Україні намітилися кроки на уніфікацію та приведення вітчизняної моделі фінансування освіти до стандартів ЄС, оскільки саме цей напрям інтеграції Україна обрала для себе дорогою ціною. Проте, досвід складу комісій та перших офіційних заяв [4] вказує, що бенчмаркінг провідної практики фінансування освіти в ЄС , зокрема вищої освіти, все ще залишається “terra incognita” і не в форматі “ad hoc”.

Різні країни ЄС мають свої особливості в організації фінансування вищої освіти. Проведений аналіз показав, що в ЄС діють 4 основні моделі фінансування: 1. Фінансування, орієнтоване на потреби

(Німеччина, Англія, Франція і Швеція). Бюджетні кошти надходять безпосередньо від держави до вищого навчального закладу (ВНЗ). В рамках цієї моделі, ВНЗ підписавши угоду з відповідним державним органом, зобов'язуються готувати необхідних з суспільної точки зору фахівців за заздалегідь встановленими узгодженими цінами. Переваги цієї моделі в тому, що одночасно підвищується ефективність і мінімізуються витрати держави. Однак в цьому випадку відповідність планованої підготовки кадрів реальним потребам ринку праці визначається ступенем точності відповідних прогнозних оцінок держави. 2. Придбання державою освітніх послуг у ВНЗ для визначених цілей (Норвегія). Дана система фінансування вищої освіти орієнтована на ринок. ВНЗ беруть участь в конкурсах на отримання замовлення держави на підготовку фахівців. Відмінність від першої моделі полягає тільки в конкурсному порядку розподілу державних завдань і можливості скоротити витрати держави на освіту. 3. Фінансування ВНЗ, засноване на результатах їх робо- 354 ти (Швеція, Румунія і Нідерланди). Обсяг фінансування визначається такими показниками діяльності ВНЗ, як чисельність випускників, чисельність студентів, прийнятих на перший курс, результати контролю знань студентів, складність курсів, які викладаються, кількість захищених дисертацій і т. п. 4. Фінансування на основі ваучерів. Фінансування, здійснюване безпосередніми споживачами освітніх послуг і орієнтоване на попит і внутрішні потреби навчального закладу (Австралія, Китай, Великобританія, Фінляндія). У цій системі фінансування використовуються державні зобов'язання, що передаються у вигляді певних купонів або сертифікатів (ваучерів) безпосереднім споживачам освітніх послуг. Єдина істотна обмеженість для того, хто навчається - термін дії виданого ваучера. Як і в інших моделях фінансування вищої освіти, фінансування на основі ваучерів може бути доповнено доплатою з боку студента .

Висновки

1. Для ВНЗ України, які на сьогодні отримали автономію, більшою мірою підходить фінансування, засноване на результатах їх роботи, а також фінансування, що здійснюється безпосередніми споживачами освітніх послуг і орієнтоване на попит і внутрішні потреби навчального закладу.
2. Незважаючи на необхідність раціоналізації і підтримання якості, ефективна модель державного фінансування вищої освіти для України також повинна забезпечувати достатнє та стійке базове фінансування університетів, аби навчальні заклади могли належним чином виконувати свою місію та реагувати на нові виклики і більшою мірою задовольняти потреби суспільства. Враховуючи, що в Україні поки що існує єдина Стратегія розвитку освіти - 2021 (тобто, середній горизонт 5 років) - фінансування, засноване на результатах роботи, зможе бути належним чином виправдане, при умові, що сама держава прийме відповідні постанови і повністю перейде від кошторисного фінансування (іншими словами «витратного») до фінансування за результатами.
3. Для «performance»-фінансування необхідна розробка оптимальної уніфікованої моделі визначення ефективності та результативності діяльності ВНЗ, яка дозволить заощадити державні кошти і оптимізувати витрати на «неефективні» вузи, також визначити чітку грань нормального рівня конкуренції на ринку освітніх послуг і, або знизити невиправдану монополізацію, або виправдати її присутність в очах суспільства.
4. Модель фінансування за результатами діяльності має розпочатися із затвердження національної методики оцінки всіх освітніх установ за уніфікованим методом, як то приклад Snowball Metrics . На підставі обрахованих показників діяльності ВНЗ держава обґрунтовано буде покривати частину бюджетних місць, інші ж будуть розподілятися між бажаними, які мають можливість оплатити внутрішні потреби ВНЗ (порядк можливо і застосування практики ваучерів).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська інтеграція [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://geomap.com.ua/uk-wh11/1298.html>
2. Вища освіта в контексті європейської інтеграції. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://kpi.ua/922-9>
3. Україна в Європі і світі В. О. Корнієнко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kornienko.vk.vntu.edu.ua/file/d8372b0638b27846b1727dbd6fd6e524.pdf>
4. Перспективи імплементації нової моделі державного фінансування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/nova-model-finansuvannya-universitetiv.html>

Кучевський Олексій Володимирович – студент групи 2КН-176, факультет інформаційних технологій та комп'ютерної інженерії, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: alex.kychevsky@gmail.com

Корнієнко Валерій Олександрович – кандидат історичних наук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Oleksiy V. Kuchevsky – Student of Department of Information Technology and Computer Engineering, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: alex.kychevsky@gmail.com

Kornienko Valeriy O. — Candidate of Historical Sciences, PhD (Political Science), Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.